

STRAH OD STRANOGA JEZIKA KAO AFEKTIVNI ČIMBENIK UČENJA STRANOGA JEZIKA U VISOKOŠKOLSKOME OBRAZOVNOM KONTEKSTU

Sandra Didović Baranac

sandra.didovic-baranac@unidu.hr

Sveučilište u Dubrovniku, Dubrovnik, Hrvatska

Daniela Falkoni Mjehović

daniela.falkoni-mjehovic@unidu.hr

Sveučilište u Dubrovniku, Dubrovnik, Hrvatska

Zrinka Režić Tolj

zrinka.rezic@unidu.hr

Sveučilište u Dubrovniku, Dubrovnik, Hrvatska

Sažetak

Strah od stranoga jezika jedan je od afektivnih i bitnih čimbenika u učenju stranih jezika, kao i u učenju stranoga jezika kao jezika struke. Sukladno pristupu Gardnera i MacIntyre (1993), strah od stranoga jezika sagledavamo kao strah koji osjećamo kada se od nas zahtijeva korištenje stranoga jezika kojim suvereno ne vladamo. Prema Mihaljević Djigunović (2002), riječ je o osjećaju neugode, nervoze i nesigurnosti koji nas obuzme kada na stranome jeziku trebamo govoriti, čitati ili razumjeti što nam netko govori. Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati strah od stranoga jezika među studentima nefiloloških studija koji uče engleski, njemački, španjolski i talijanski kao strani jezik te utvrditi razinu straha prisutnu s obzirom na strani jezik koji se uči. Za ispitivanje straha od stranoga jezika korišten je *Upitnik za mjerenje straha od jezika* (MacIntyre i Gardner 1994), odnosno hrvatski prijevod upitnika (Mihaljević Djigunović 2002). Dobiveni rezultati tumačeni su u kontekstu različitih statusa stranih jezika koji se poučavaju u formalnome obrazovnom okruženju na hrvatskim visokoškolskim institucijama kao strani jezici struke. Istraživanjem se produbljuju spoznaje o strahu od ispitanih stranih jezika, a rezultati istraživanja pomoći će nastavnicima stranih jezika steći detaljniji uvid u ispitani afektivni čimbenik.

Ključne riječi: engleski jezik, njemački jezik, strah od stranoga jezika, španjolski jezik, talijanski jezik

1. Uvod

1.1. Teorijska polazišta

Istraživanja u području ovladavanja inim jezikom (OVIJ) ukazala su na važnost afektivnih i kognitivnih čimbenika u učenju stranoga jezika (SJ) koji utječu na proces učenja jezika u interakciji s kontekstom u kojem se jezik uči (Mihaljević Djigunović 2007). Prema socioedukacijskom modelu Gardnera i MacIntyre (1993), afektivni su čimbenici one relevantne emocionalne karakteristike učenika koje određuju njegovu reakciju na određenu situaciju. Među njima važnu ulogu ima i strah od stranoga jezika kao strah koji doživljavamo kada situacija zahtijeva upotrebu stranoga jezika kojim nismo potpuno ovladali (Gardner i MacIntyre 1993: 5). Riječ je o osjećaju neugode, nervoze i nesigurnosti koji nas obuzme kada na stranom jeziku trebamo govoriti, čitati, pisati ili razumjeti što nam netko govori (Mihaljević Djigunović 2002: 12). Konceptualizacija straha od SJ-a svoje začetke nalazi u konceptualizacijama straha i učenja 1970-ih godina. U teorijskom osvrtu o strahu, učenju i pamćenju Eysenck (1979) upozorava na kognitivnu interferenciju koja izaziva strah. Strah pri učenju izaziva kognitivne procese koji nisu povezani s rješavanjem zadatka i smanjuje učinkovitost obrade, kao i kapacitet radne memorije. Osoba koja osjeća strah nastoji uložiti dodatni napor kako bi kompenzirala otežanu kognitivnu obradu. Zbog kognitivne interferencije kod osobe koja osjeća strah pozornost je podijeljena između obavljanja zadatka i stanja zabrinutosti te negativnoga samovrednovanja (Tobias 1979: 575). Tobias proučava strah polazeći od trodijelnoga modela utjecaja straha na učenje u kojem su sve tri faze – faza ulaza, faza obrade informacija i faza izlaza – međuovisne, te se ne može jasno odrediti gdje jedna faza završava, a sljedeća počinje. Strah je ometajući čimbenik učenja, a njegovo je djelovanje kumulativno.

Konceptualizacija straha od stranoga jezika prema Horwitz, Horwitz i Cope (1986) predstavlja osnovno teorijsko polazište u razmatranjima straha od SJ-a, te uključuje strah od komunikacije, strah od ocjenjivanja i strah od negativne društvene evaluacije u razrednom okruženju. U nastojanju da se strah od SJ-a sagleda kao multidimenzionalan konstrukt, razvili su se teorijski modeli u kojima su se u obzir uzele različite jezične vještine i socioedukacijski kontekst učenja jezika. Na temelju mnogobrojnih istraživanja i teorijskih konceptualizacija straha od SJ-a, MacIntyre (2017) zaključuje da je strah najviše proučavani afektivni čimbenik i da sukladno dinamičkom pristupu predstavlja složen fenomen na koji utječu unutarnji psihološki i kognitivni procesi, kao i emocionalna stanja u određenim društvenim okolnostima. Stoga strah od jezika ima i individualnu i društvenu dimenziju (MacIntyre 2017: 28).

1.2. Istraživanja straha od SJ-a

Istraživanja straha od SJ-a počela su se provoditi 1970-ih, a najčešće korišten mjerni instrument, *Upitnik o strahu od stranoga jezika u razrednoj situaciji* (engl. *Foreign Language Classroom Anxiety Scale – FLCAS*), konstruirali su Horwitz i suradnici (1986) za potrebe svojega istraživanja u SAD-u, utvrdivši da je strah od SJ-a složen i zaseban fenomen, specifičan za situaciju učenja SJ-a te da djeluje u interakciji s ostalim individualnim čimbenicima. U većem broju istraživanja povezanosti straha od SJ-a i motivacije utvrdilo se da je viši strah povezan s manjom motivacijom za učenje SJ-a (Mihaljević Djigunović 2002, Csizér i Dörnyei 2005, Ushioda 2008, Papi 2010). Želeći detaljnije ispitati multidimenzionalnost straha od SJ-a, MacIntyre i Gardner (1994) istražili su strah u trima fazama učenja francuskoga jezika na jednom sveučilištu u Kanadi ($N=97$). Konstruirali su *Upitnik za mjerenje straha od jezika* (engl. *Input, Processing, and Output Anxiety Scale – IPOAS*), polazeći od teorijskoga modela koji je izložio Tobias (1979). Utvrđena je pouzdanost za sve tri skale upitnika (ulaz $\alpha=.78$; obrada $\alpha=.72$, izlaz $\alpha=.78$), kao i visoke korelacije među njima. Rezultati su pokazali da strah djeluje u svim trima fazama učenja jezika te da je djelovanje straha kumulativno.

Faza ulaza je vrijeme primanja vanjskoga jezičnog podražaja kada se aktivira pozornost, koncentracija i kodiranje te se stvaraju unutarnje reprezentacije tih podražaja. Osoba koja osjeća strah ponovno čita ili traži da joj se ponove riječ i rečenica (MacIntyre i Gardner 1994), što iziskuje dodatno vrijeme. Strah utječe na kognitivne procese (Tobias 1979, MacIntyre i Gardner 1994, Mihaljević Djigunović 2002), a pojavljivanje straha u ovoj fazi može utjecati i na kasnije faze, u kojima više nije dostupan cjelokupan podražaj (Mihaljević Djigunović 2002: 17).

Faza obrade obuhvaća složene kognitivne procese organiziranja, spremanja i asimiliranja primljenoga materijala koje strah ometa. Pojava straha stvara interferenciju i smanjuje kognitivne resurse za obradu informacija (Eysenck 1979). Što je strah viši, potrebno je više vremena za pamćenje i prisjećanje vokabulara (MacIntyre i Gardner 1989), a loše organiziran i težak jezični materijal dodatno usporava proces učenja, pa dolazi do akumuliranja neasimiliranih informacija i zaostajanja u obradi jezičnoga sadržaja.

U fazi izlaza važna je organizacija, točnost i brzina jezične produkcije. Strah od jezika u ovoj fazi može izazvati kognitivnu interferenciju, blokadu pri upotrebi jezika, netočnost i usporavanje jezične upotrebe. Viši strah povezan je s većom koncentracijom na točnost i tečnost izgovora (Horwitz i dr. 1986). Što je strah viši, manje se pogađa značenje, veća je uznemirenost, kraći su jezični izričaji, a govor jednostavniji.

Onwuegbuzie, Bailey i Daley (2000) ispitali su psihometrijska svojstva upitnika IPOAS (MacIntyre i Gardner 1994) na uzorku od 258 studenata koji su učili francuski, japanski, njemački i španjolski jezik u SAD-u. Potvrđena je pouzdanost za sve tri skale upitnika (ulaz $\alpha=.72$; obrada $\alpha=.73$; izlaz $\alpha=.75$) i visoka korelacija među njima. Najviša razina

straha utvrđena je u fazi izlaza. Bailey, Onwuegbuzie i Daley (2000) istim su upitnikom ispitali strah od francuskoga, njemačkoga i španjolskoga jezika u trima fazama učenja među američkim studentima ($N=205$) te nisu utvrdili razliku u razini straha s obzirom na te tri faze učenja jezika.

Najveći broj istraživanja straha od SJ-a u Hrvatskoj nalazimo kod Mihaljević Djigunović (2002, 2004, 2006), a u istraživanju koje su proveli Mihaljević Djigunović i Legac (2008) ispita se strah od engleskoga jezika u trima fazama učenja kod monolingvalnih i bilingvalnih osnovnoškolaca korištenjem upitnika IPOAS (MacIntyre i Gardner 1994). Za obje grupe sudionika utvrđena je negativna povezanost straha i uspjeha u slušanju na engleskome jeziku, a za bilingvalne sudionike niža razina straha nego za monolingvalne.

Poredbena su istraživanja straha od SJ-a malobrojna i u njima je najčešće korišten upitnik FLCAS (Horwitz, Horwitz i Cope 1986), a budući da su se provodila u različitim socioedukacijskim kontekstima i na različitim uzorcima, rezultati nisu konzistentni. U jednome dijelu istraživanja utvrđene su razlike među jezicima (Saito, Horwitz i Garza 1999, Piniel 2006, Puškar 2010, Mardešić i Stanković 2013), dok se u drugima nije utvrdila statistički značajna razlika u razini straha s obzirom na strani jezik (Bailey, Onwuegbuzie i Daley 1998, Božinović i Didović Baranac 2011).

Istraživanja straha od SJ-a koja su se provodila u različitim sociokulturnim sredinama, na različitim uzorcima te uz korištenje specifičnih istraživačkih metoda pokazala su da je strah od SJ-a multidimenzionalan konstrukt i važan čimbenik koji djeluje u interakciji s ostalim individualnim čimbenicima. Budući da su manifestacije straha od stranoga jezika intenzivne, primjetne i česte, proučavanje straha od jezika privlači i danas veliku pozornost istraživača OVIJ-a, što pridonosi produbljivanju spoznaja o strahu od stranoga jezika na empirijskoj i na teorijskoj razini, a rezultati istraživanja praktično se primjenjuju u nastavi stranoga jezika.

2. Ciljevi i hipoteze

2.1. Ciljevi

Glavni cilj istraživanja bio je ispitati strah od stranoga jezika među studentima nefiloloških studija koji uče engleski, njemački, španjolski i talijanski kao strani jezik struke, te utvrditi razinu straha u trima fazama učenja s obzirom na strani jezik.

2.2. Hipoteze

Hipoteza 1: Razina straha od SJ-a u trima fazama učenja je niska.

Hipoteza 2: Postoje razlike u razinama straha od SJ-a u trima fazama učenja s obzirom na strani jezik.

3. Metode

3.1. Uzorak

Istraživanje je provedeno na uzorku od 242 studenta nefiloloških studija koji uče strane jezike kao jezike struke na studijima ekonomije, turizma i komunikacijskoga menadžmenta na trima hrvatskim visokoškolskim ustanovama. Uzorak je obuhvaćao studente Sveučilišta u Dubrovniku, Visoke škole za komunikacijski menadžment Edward Bernays u Zagrebu i Rochester Institute of Technology u Dubrovniku i u Zagrebu (Tablica 1).

Tablica 1. Broj i postotak sudionika s obzirom na visokoškolsku ustanovu

Visokoškolska ustanova	Broj sudionika	%
Sveučilište u Dubrovniku	135	55,8 %
Edward Bernays	80	33,1 %
Rochester Institute of Technology	27	27,2 %

Uzorak sadržava četiri poduzorka za četiri jezika: engleski ($N_e = 62$), njemački ($N_{nj} = 60$), španjolski ($N_{sp} = 60$) i talijanski jezik ($N_t = 60$). Broj i postotak sudionika s obzirom na strani jezik bio je ujednačen.

Prosječna dob sudionika bila je 22 godine, većina ih je, njih 181, bila ženskoga spola (74,8 %), dok je 61 sudionik bio muškoga spola (25,2 %).

3.2. Način prikupljanja podataka

Nakon prikupljenih suglasnosti visokoškolskih ustanova, autorice su provele istraživanje u suradnji s pet nastavnica i nastavnika ispitanih stranih jezika. Podatci su prikupljeni online upitnikom u Google obrascu tijekom redovite nastave engleskoga, njemačkoga, španjolskoga i talijanskoga jezika početkom ljetnoga semestra ak. god. 2020./21. U uvodnome je tekstu bila predstavljena svrha istraživanja, a sudjelovanje je bilo dobrovoljno i anonimno. Svaki sudionik ispunio je upitnik za jedan od ispitanih jezika.

3.3. Instrument

Upitnik se sastojao od općega dijela, kojim su prikupljeni demografski podatci, prilagođenoga upitnika IPOAS (MacIntyre i Gardner 1994) i samoprocjene motivacije.

Korišten je hrvatski prijevod upitnika autorice Mihaljević Djigunović (2002: 103) koji je prilagođen na način da je u svim tvrdnjama riječ engleski jezik zamijenjena riječju njemački, španjolski i talijanski jezik, dok je tekst tvrdnji ostao nepromijenjen. U istraživanju su korištene četiri inačice *Upitnika za mjerenje straha od stranoga jezika* za četiri ispitana jezika (u daljnjem tekstu *Upitnik*). *Upitnik* se sastojao od 18 tvrdnji, po šest za svaku od faza, tj. za faze ulaza, obrade i izlaza. Svoje slaganje s pojedinom tvrdnjom sudionici su izrazili odabirom jednoga odgovora na 5-stupanjskoj Likertovoj skali (5 = u potpunosti se odnosi na mene, 1 = uopće se ne odnosi na mene). Motivaciju za učenje jezika sudionici su procijenili na skali od 1 do 3 (1 = niska, 2 = umjerena, 3 = visoka). Svi prikupljeni podatci obrađeni su programskim paketom SPSS.

4. Rezultati istraživanja straha od stranoga jezika

Tablica 2. prikazuje deskriptivne pokazatelje *Upitnika* za sve ispitane jezike.

Tablica 2. Deskriptivni pokazatelji *Upitnika*

Strah – faza	Strani jezik	N	AS	SD
Ulaz	Engleski	62	2,80	,60420
	Njemački	60	3,17	,42463
	Španjolski	60	3,05	,44308
	Talijanski	60	3,06	,43142
	Ukupno	242	3,02	,49864
Obrada	Engleski	62	2,28	,70284
	Njemački	60	2,58	,73678
	Španjolski	60	2,45	,68098
	Talijanski	60	2,70	,59689
	Ukupno	242	2,50	,69535
Izlaz	Engleski	62	2,98	,64097
	Njemački	60	2,98	,63666
	Španjolski	60	3,19	,52388
	Talijanski	60	3,14	,52390
	Ukupno	242	3,07	,58852

N = broj sudionika, AS = aritmetička sredina, SD = standardna devijacija

Najviša aritmetička sredina zabilježena je za strah u fazi izlaza za španjolski (AS = 3,19), a najniža za strah u fazi obrade za engleski jezik (AS = 2,28), što upućuje na umjerenu i nisku razinu straha od SJ-a.

Izračunata je vrijednost Cronbachova α na ukupnom uzorku od 242 sudionika za svaku skalu *Upitnika*. Za fazu ulaza utvrđeno je $\alpha = ,60$, za fazu obrade informacija $\alpha = ,62$, a za fazu izlaza $\alpha = ,66$, što je prihvatljivo i ukazuje na pouzdanost mjernoga instrumenta.

Korelacijskom analizom utvrđena je povezanost među skalama *Upitnika*. U tablici 3. prikazane su korelacije¹ među skalama na razini ukupnoga uzorka. Korelacija između skale za strah u fazi obrade i skale za strah u fazi ulaza je umjerena, a ostale dvije su visoke.

Tablica 3. Korelacije među skalama *Upitnika* za ukupni uzorak ($N = 242$)

	Strah ulaz	Strah obrada	Strah izlaz
Strah ulaz	-	,49**	,60**
Strah obrada		-	,57**
Strah izlaz			-

**p < ,01; *p < ,05

U tablici 4. prikazane su korelacije koje su utvrđene između triju skala *Upitnika* za svaki ispitani jezik. Utvrđene korelacije kreću se od umjerenih do vrlo visokih.

Tablica 4. Korelacije među skalama *Upitnika* za sve poduzorke

		Strah ulaz	Strah obrada	Strah izlaz
Engleski jezik ($N=62$)	Strah ulaz	-	,53**	,60**
	Strah obrada		-	,59**
	Strah izlaz			-
Njemački jezik ($N=60$)	Strah ulaz	-	,39**	,63**
	Strah obrada		-	,54**
	Strah izlaz			-
Španjolski jezik ($N=60$)	Strah ulaz	-	,51**	,73**
	Strah obrada		-	,65**
	Strah izlaz			-
Talijanski jezik ($N=60$)	Strah ulaz	-	,43**	,54**
	Strah obrada		-	,56**
	Strah izlaz			-

**p < ,01; *p < ,05

¹ Vrijednosti Pearsonova koeficijenta korelacije tumačit će se u ovome radu na sljedeći način: $r = +/-0,10$ do $+/-0,29$ niska korelacija, $r = +/-0,30$ do $+/-0,49$ umjerena korelacija, $r = +/-0,50$ do $+/-0,69$ visoka korelacija i $r = +/-0,70$ do $+/-1,00$ vrlo visoka korelacija.

Multivarijatna obrada u kojoj su kao zavisne varijable uzeti strahovi u fazi ulaza, obrade i izlaza pokazala je da je razlika između poduzoraka statistički značajna (Wilks' lambda = 0,825, $F = 5,236$, $p < ,001$). Nakon toga provedene su univarijatne obrade, tj. analize varijance s post-hoc Bonferoni testovima, posebno za svaku od faza, tj. faze ulaza, obrade i izlaza.

U fazi ulaza poduzorci se međusobno statistički značajno razlikuju ($F = 6,365$, $p < ,001$). Post-hoc obrada pokazala je da postoji razlika između poduzorka za engleski jezik i svih drugih poduzoraka, u smislu da je utvrđen manji strah u fazi ulaza za engleski u odnosu na sve druge jezike, uz $p < ,05$. Drugi se pak jezici međusobno ne razlikuju statistički značajno u strahu od jezika u fazi ulaza.

U fazi obrade također je utvrđena statistički značajna razlika u strahu od jezika među poduzorcima ($F = 4,294$, $p < ,01$), no usporedbom pojedinih poduzoraka može se vidjeti da razlika postoji samo između engleskoga i talijanskoga jezika. Za engleski je utvrđena najniža razina straha, a za talijanski jezik najviša. Između drugih poduzoraka nema statistički značajne razlike u strahu od jezika u fazi obrade.

U fazi izlaza nije nađena statistički značajna razlika u strahu od jezika između poduzoraka ($F = 2,057$, $p > ,05$).

5. Razradba i zaključci

Uvidom u deskriptivne pokazatelje zaključujemo da je utvrđena umjerena razina straha od SJ-a u fazi ulaza za njemački (AS = 3,17), španjolski (AS = 3,05) i talijanski (AS = 3,06), a niska za engleski jezik (AS = 2,80). Za fazu obrade utvrđena je niska razina straha za sve ispitane jezike: engleski (AS = 2,28), njemački (AS = 2,58), španjolski (AS = 2,45) i talijanski jezik (AS = 2,70). Za fazu izlaza utvrdila se niska razina straha za engleski (AS = 2,98) i njemački (AS = 2,98), te umjerena razina za španjolski (AS = 3,19) i talijanski jezik (AS = 3,14). S obzirom na to da su srednje vrijednosti za engleski i njemački jezik granične, mogli bismo zaključiti da je za fazu izlaza utvrđena umjerena razina straha. Ovim je nalazima hipoteza 1 djelomično potvrđena. Naše očekivanje niske razine straha za sve tri faze učenja temeljilo se na ranijim istraživanjima straha od SJ-a u kojima je utvrđen nizak (Saito i dr. 1999, Mihaljević Djigunović 2002, Rodríguez i Abreu 2003, Puškar 2010) i umjeren strah od SJ-a (Božinović i Didović Baranac 2011, Arnaiz i Guillén 2012, Tepeh 2016). Tumačenje ovoga nalaza moglo bi biti povezano s činjenicom da su sudionici istraživanja studenti studijskih smjerova ekonomije, turizma i komunikacijskoga menadžmenta kojima je znanje stranih jezika struke bitno za zapošljavanje i profesionalno napredovanje te su motivirani za učenje jezika. Na razini ukupnoga uzorka, 94 % sudionika procijenilo je svoju motivaciju za učenje SJ-a kao umjerenu i visoku, a sukladno prethodnim istraživanjima viša motivacija povezana je s

nižim strahom (Gardner 1985, Mihaljević Djigunović 2002, Csizér i Dörney 2005, Ushioda 2008, Papi 2010, Liu i Huang 2011). Ostali individualni čimbenici, kao što su strategije učenja i stavovi, te nastavni kontekst poučavanja, također mogu biti povezani s nižim strahom od SJ-a, no ti čimbenici nisu ispitani ovim istraživanjem.

Korelacijska analiza pokazala je da postoji umjerena do visoka povezanost triju skala upitnika, što je u skladu s nalazima prethodnih istraživanja straha od SJ-a (MacIntyre i Gardner 1994, Onwuegbuzie i dr. 2000) i teorijskom konceptualizacijom, u kojoj se ističe da su faze učenja međusobno povezane i da nema jasnih granica među njima (Tobias 1979).

Upitnik sadržava šest tvrdnji o strahu u fazi ulaza koje se odnose na prebrzi govor, nerazumijevanje i potrebu za ponavljanjem izrečenoga jezičnoga sadržaja. Strah u fazi ulaza odražava se u kognitivnoj interferenciji, potrebi za dodatnim vremenom i za ponavljanjem jezičnoga sadržaja što se, sukladno dobivenim rezultatima, u većoj mjeri pojavljuje pri učenju njemačkoga, španjolskoga i talijanskoga, nego pri učenju engleskoga jezika. Na sveučilišnoj razini strani se jezik poučava kao jezik struke sa specifičnim ishodom, a utvrđena razina straha za engleski jezik niža je nego za ostale jezike koji se uče od početne razine. Moguće je tumačenje ovoga nalaza da svi sudionici našega istraživanja engleski jezik uče od prvoga razreda osnovne škole, da su učestalo izloženi engleskome izvan nastave, te da je engleski jezik međunarodne komunikacije. S druge strane njemački, španjolski i talijanski jezik kraće se uče, najveći broj sudionika našega istraživanja počeo je navedene jezike učiti kao druge strane jezike na visokoškolskim ustanovama, a studenti su u izvannastavnome okruženju manje izloženi tim jezicima nego engleskome jeziku.

Šest tvrdnji o strahu u fazi obrade opisuju ometajuće doživljaje pri organiziranju, razumijevanju i pamćenju jezičnoga materijala iz faze ulaza. U ovoj se fazi strah može pojaviti i zbog nerazumljivoga ili nepotpunoga jezičnoga unosa. Iako rezultati za sve jezike upućuju na nisku razinu straha u ovoj fazi, utvrđena je statistički značajna razlika samo između talijanskoga (najviši strah) i engleskoga jezika (najniži strah). Moguće je tumačenje ovoga rezultata pristup učenju talijanskoga jezika koji se u našim priobalnim područjima u velikoj mjeri percipira kao lak i blizak jezik. Polovica sudionika istraživanja bili su studenti Sveučilišta u Dubrovniku i RIT-a u Dubrovniku koji najčešće dolaze iz priobalne Hrvatske, pa takva procjena talijanskoga kao lako savladivoga jezika proizlazi iz čestoga korištenja talijanizama u dijalektima tih područja. Stoga je moguće da studenti koji uče talijanski u fazi ulaza manje aktiviraju pažnju i koncentraciju te ne primaju cjelokupan jezični unos. Posljedično tomu, u fazi obrade teško organiziraju i asimiliraju takav nepotpun i nejasan jezični sadržaj, što dovodi do osjećaja zabrinutosti i straha. Utvrđena niska razina straha u fazi obrade za engleski jezik mogla bi se tumačiti na isti način kao u fazi ulaza, dakle u kontekstu specifičnoga statusa engleskoga jezika.

Strah u fazi izlaza ispitan je u šest tvrdnji koje se odnose na blokade, napetosti, kognitivne interferencije i osjećaj nesigurnosti u upotrebi stranoga jezika. Za ovu fazu nisu utvrđene statistički značajne razlike među ispitanim jezicima. Sudionici istraživanja bili su studenti studijskih smjerova u kojima se ističe važnost znanja stranih jezika struke i kvalitetne jezične produkcije za potrebe poslovne komunikacije, pa nalaz o niskome strahu u fazi upotrebe jezika ne iznenađuje. Nadalje, niska razina straha u ovoj fazi bila je očekivana budući da su u prethodnim fazama utvrđene niske do umjerene razine straha, a sukladno teorijskome polazištu (Tobias 1979) i prethodnim istraživanjima (MacIntyre i Gardner 1994, Onwuegbuzie i dr. 2000) postoji povezanost straha u trima fazama učenja. Stoga se moglo pretpostaviti da će se utvrditi slične razine straha u svim fazama učenja. Moguće objašnjenje ovoga rezultata moglo bi se naći i u primjeni suvremenih nastavnih metoda i poticajnom nastavnom ozračju koji pozitivno utječu na smanjenje razine straha od SJ-a, te bi se u budućim istraživanjima trebao uzeti u obzir i kontekst poučavanja SJ-a.

Sukladno dobivenim rezultatima o razinama straha od SJ-a u trima fazama učenja s obzirom na strani jezik koji se uči, zaključujemo da je hipoteza 2 djelomično potvrđena.

Prednosti ovoga istraživanja očituju se u strukturi uzorka koja je omogućila provedbu poredbenoga istraživanja za četiri strana jezika i u primjeni upitnika u online obrascu kojim su se podatci na trima visokoškolskim institucijama u Dubrovniku i Zagrebu prikupili brzo i istodobno. Ograničenja istraživanja odnose se na korištenje upitnika kao jedine istraživačke metode, te na specifičnost i veličinu uzorka. Buduća istraživanja, kojima bi se ispitali ostali individualni čimbenici učenja stranoga jezika i kontekst poučavanja, primjenom različitih istraživačkih postupaka na različitim uzorcima, mogla bi pridonijeti boljem razumijevanju straha od SJ-a koji, u interakciji s drugim čimbenicima, utječe na proces učenja stranoga jezika, kako u visokoškolskom tako i u ostalim nastavnim okruženjima.

Literatura

- Arnaiz, Patricia; Guillén, Félix. 2012. Foreign Language Anxiety in a Spanish University Setting: Interpersonal Differences. *Revista de Psicodidáctica* 17/1. 5-26.
- Bailey, Phillip; Onwuegbuzie, Anthony J.; Daley, Christine E. 1998. Anxiety about foreign language: Comparison of French, Spanish, and German classes. *Psychological Reports* 82/3. 1007-1010.
- Bailey, Phillip.; Onwuegbuzie, Anthony J.; Daley, Christine E. 2000. Correlates of anxiety at three stages of the foreign language learning process. *Journal of Language and Social Psychology* 19. 474-490.
- Božinović, Nikolina; Didović Baranac, Sandra. 2011. Strah od stranoga jezika u razrednom okruženju. *Međunarodni tematski zbornik radova Stavovi promjena – promjena stavova*. Ur. Vučo, Julijana; Milatović Biljana. Filozofski fakultet Nikšić. Univerzitet Crne Gore. Nikšić. 239-249.
- Csizér, Kata; Dörnyei, Zoltán. 2005. The Internal Structure of Language Learning Motivation and Its Relationship with Language Choice and Learning Effort. *The Modern Language Journal* 89/1. 19-36.
- Eysenck, Michael W. 1979. Anxiety, Learning, and Memory: A Reconceptualization. *Journal of Research in Personality* 13/4. 363-385.
- Gardner, Robert C. 1985. *Social psychology and second language learning: The role of attitudes and motivation*. Edward Arnold. London.
- Gardner, Robert C.; MacIntyre, Peter D. 1993. A student's contribution to second language learning. Part II: Affective variables. *Language Teaching* 26. 1-11.
- Horwitz, Elaine K.; Horwitz, Michael B.; Cope, Joann. 1986. Foreign Language Classroom Anxiety. *The Modern Language Journal* 70/2. 125-132.
- Liu, Meihua; Huang, Wenhong. 2011. An Exploration of Foreign Language Anxiety and English Learning Motivation. *Education Research International* 1-8. <http://dx.doi.org/10.1155/2011/493167> (pristupljeno 16. travnja 2021).
- MacIntyre, Peter D.; Gardner, Robert C. 1994. The Subtle Effects of Language Anxiety on Cognitive Processing in the Second Language. *Language Learning* 44/2. 283-305.
- MacIntyre, Peter D.; Gardner, Robert C. 1989. Anxiety and Second Language Learning: Toward a Theoretical Clarification. *Language Learning* 39. 251-275.
- MacIntyre, Peter D. 2017. An Overview of Language Anxiety Research and Trends in its Development. *New insights into language anxiety: Theory, research and educational implications*. Ur. Gkonou, Christina; Daubney, Mark; Dewaele, Jean Marc. Multilingual Matters. Bristol. 11-30.
- Mardešić, Sandra; Stanković, Suzana. 2013. A Comparative Study of Foreign Language Anxiety among Students Majoring in French, Italian and Spanish // *UZRT 2013 Empirical Studies in English Applied Linguistics*. Ur. Dombi, Judith; Horvath, Jozsef; Nikolov, Marianne. Lingua Franca Csoport. Pécs. 68-79.

- Mihaljević Djigunović, Jelena. 2002. *Strah od stranoga jezika. Kako nastaje, kako se očituje i kako ga se osloboditi*. Naklada Ljevak. Zagreb.
- Mihaljević Djigunović, Jelena. 2004. Beyond Language Anxiety. *SRAZ XLIX*. 201-212.
- Mihaljević Djigunović, Jelena. 2006. Language anxiety and language processing. *EUROSLA Yearbook* 6. 191-212.
- Mihaljević Djigunović, Jelena. 2007. Afektivni profil, aspiracije i zadovoljstvo nastavom engleskoga jezika kod hrvatskih učenika. *Metodika* 8/14. 110-114.
- Mihaljević Djigunović, Jelena; Legac, Vladimir. 2008. Foreign Language Anxiety and Listening Comprehension of Monolingual and Bilingual EFL Learners. *SRAZ LIII*. 327-347.
- Onwuegbuzie, Anthony J.; Bailey Phillip; Daley, Christine E. 2000. The Validation of Three Scales Measuring Anxiety at Different Stages of the Foreign Language Learning Process: The Input Anxiety Scale, the Processing Anxiety Scale, and the Output Anxiety Scale. *Language Learning* 50/1. 87-117.
- Papi, Mostafa. 2010. The L2 motivational self system, L2 anxiety, and motivated behaviour: A structural equation modelling approach. *System* 38. 467-479.
- Piniel, Katalin. 2006. Foreign language classroom anxiety: A classroom perspective. *UPRT University of Pécs Roundtable: Empirical studies in English applied linguistics*. Ur. Nikolov, Marianne; Horváth, József. Pécs: Lingua Franca Csoport. 39-58.
- Puškar, Krunoslav. 2010. *A comparative study of foreign language anxiety among majors of English and German*. Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb. https://www.academia.edu/4935608/A_comparative_study_of_FL_anxiety_among_majors_of_English_and_German (pristupljeno 15. veljače 2021).
- Rodríguez, Máximo; Abreu, Orángel. 2003. The Stability of General Foreign Language Classroom Anxiety across English and French. *Modern Language Journal* 87. 365-374.
- Saito, Yoshiko; Horwitz, Elaine K.; Garza, Thomas J. 1999. Foreign language reading anxiety. *Modern Language Journal* 8. 202-218.
- Tepeh, Ivana. 2016. *Language anxiety: Teachers' and Learners' Perspective*. Diplomski rad. Filozofski fakultet. Zagreb. 32 str.
- Tobias, Sigmund. 1979. Anxiety research in educational psychology. *Journal of Educational Psychology* 71. 573-582.
- Ushioda, Ema. 2008. Motivation and good language learners. *Lessons from Good Language Learners*. Ur. Griffiths, Carol. Cambridge University Press. 19-34.

L'ANSIA DA LINGUA STRANIERA COME FATTORE AFFETTIVO NELL'APPRENDIMENTO DI UNA LINGUA STRANIERA NEL CONTESTO DELL'ISTRUZIONE SUPERIORE

L'ansia da lingua straniera è uno dei fattori affettivi ed importanti nell'apprendimento delle lingue straniere, così come nell'apprendimento di una lingua straniera per scopi specifici. Coerentemente con l'approccio di Gardner e MacIntyre (1993), l'ansia da lingua straniera viene considerata come l'ansia che proviamo quando ci viene chiesto di usare una lingua straniera che non padroneggiamo sovraneamente. Secondo Mihaljević Djigunović (2002), si tratta di una sensazione di disagio, nervosismo e insicurezza che ci travolge quando abbiamo bisogno di parlare, leggere o capire quello che qualcuno ci dice in una lingua straniera. Lo scopo di questo studio è stato: esaminare l'ansia da lingua straniera tra gli studenti degli studi non filologici che studiano inglese, tedesco, spagnolo e italiano come lingua straniera e determinare il livello d'ansia presente rispetto alle diverse lingue straniere studiate. Per esaminare l'ansia da lingua straniera è stato usato il *Questionario per misurare l'ansia da lingua straniera* (MacIntyre e Gardner, 1994) ovvero la traduzione croata dello stesso (Mihaljević Djigunović, 2002). I risultati ottenuti dalla ricerca sono stati interpretati nel contesto degli status diversi delle lingue straniere insegnate nell'ambiente educativo formale presso gli istituti croati di istruzione superiore come lingue straniere per scopi specifici. La ricerca approfondisce la conoscenza dell'ansia da lingua straniera per le lingue straniere oggetto di questa ricerca mentre i risultati della ricerca aiuteranno gli insegnanti di lingue straniere ad acquisire una comprensione più dettagliata del fenomeno affettivo indagato.

Parole chiave: ansia da lingua straniera, inglese, italiano, spagnolo, tedesco